

ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

аспірант Анастасія Петрівна Софієнко

Україна, м. Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/31032019/6374

ARTICLE INFO

Received 16 January 2019

Accepted 22 March 2019

Published 31 March 2019

KEYWORDS

public debt,
external public debt,
debt policy,
military conflict,
economic crisis.

ABSTRACT

The article deals with the problem of debt borrowing in the context of a military conflict. It is proved that state borrowings play a significant role in the context of a sharp reduction of state budget revenues caused by military actions. The experience of countries in which military conflicts have reached a logical conclusion, as well as those where they are still ongoing (including in Ukraine) are considered. It is substantiated that the accumulation of public debt, in particular the external ones, during the war lays the basis for a long-term debt crisis in the country, which negatively affects the development of the economy as a whole. It is proved that under the conditions of intervention of the international community, the aggressor country may be compelled to pay compensation to the injured party. At the same time, the analysis of modern wars gives grounds to conclude that the vast majority of them are hybrid, and therefore, the country under such conditions will solve the problem of the debt crisis, mostly on its own, using its available resources (raw materials, natural, material, human, etc.).

Citation: А. П. Софієнко. (2019) Derzhavni Zapozychennia, yak Instrument Finansovoi Polityky v Umovakh Viiskovoho Konfliktu. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2(22). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/31032019/6374

Copyright: © 2019 А. П. Софієнко. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Постановка проблеми. Виникнення кризових явищ є об'єктивним явищем у будь-якій економіці, незалежно від ступеня її розвитку чи регіональної приналежності. Поряд з тим, причини виникнення кризових явищ, а також ступінь і глибина розповсюдження, безпосередньо пов'язані з політикою, яку проводить та чи інша держава. Саме політична складова призводить до виникнення вкрай небезпечних для всіх сфер функціонування держави наслідків пов'язаних з розгортання військових конфліктів різного роду.

Кризи, що виникають у зв'язку з переходом держави від звичного режиму функціонування до військового, є більш глибинними та затяжними, при цьому, вони впливають на економічну, фінансову, соціальну та навіть демографічну сфери.

Військові конфлікти насамперед позначаються на сфері державних фінансів. Навіть за умови, якщо країна в якій розгорнувся військовий конфлікт є економічно розвинутою і має певний запас фінансової міцності, їй все одно неминуче загрожує криза. Причому, існує прямий зв'язок між тривалістю військового конфлікту та поширенням кризових явищ у економіці та фінансовій сфері. У таких випадках, дієвим механізмом залучення необхідних фінансових ресурсів є зовнішні запозичення. Враховуючи ризиковий характер інвестування у країну де відбувається військовий конфлікт відсотки за такими позиками, як правило є зависокими, а тому, у результаті залучення таких позик, стрімко зростає зовнішній державний борг, який навіть за умов завершення військового конфлікту, буде негативно позначатись на подальшому розвитку економічної та фінансової сфери держави.

Враховуючи те, що військові конфлікти супроводжують розвиток світової цивілізації навіть натепер, коли вона перейшла у інформаційну фазу свого розвитку, можна констатувати, що дана проблема у світовому масштабі буде актуальною і надалі, а отже, проблематика державних запозичень даних країн поставатиме досить гостро і у майбутньому. Все це обумовило необхідність дослідження зазначеної тематики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика фінансового забезпечення військових конфліктів, а також наслідки, які виникали через запозичення пов'язані з нагальною проблемою здійснення завищених витрат державного бюджету у таких країнах, досить часто стають предметом вивчення для науковців міжнародних фінансових інституцій, насамперед, Міжнародного валютного фонду та Світового банку. Серед зарубіжних авторів, які досліджували дану проблематику, можна виокремити: А. Феделіно, А. Діксон, А. Браун, Т. Тейлор, І. Таунсенд, З. Кочан, М. А. Вайс, С. Шадлер, А. Беблер та інших. Серед вітчизняних науковців, питання загострення боргової кризи за умов військових дій розглядали Богдан Т.П., Королюк Т.О., Лондар Л.П., Лондар С.Л., Мазаракі А. А., Резнікова Н. В., Черничко С.Ф., Чугунов І. Я., Шелест О. Л., та інші.

Слід відмітити, що аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел дав розумінні того, що дані публікації, стосуються лише окремих країн де відбувались військові конфлікти. Крім того, навіть у цих публікаціях, питання державного боргу здебільшого розглядається у контексті загальноекономічних наслідків у післявоєнний час. Також, відсутній комплексний аналіз особливостей здійснення державних запозичень країн, витоки виникнення військових конфліктів у яких були різними. Все це доводить недостатній ступень розробки даної проблематики, яка і надалі не втрачає своєї актуальності.

Постановка мети та завдань. Метою даної статті є дослідження особливостей здійснення запозичень країнами, за умов кризових явищ у економічній та фінансовій сферах спричинених військовими діями, задля формулювання підходів до подолання зовнішньої заборгованості України в умовах гібридної війни.

Виклад основного матеріалу. Всі військові конфлікти у історичній ретроспективі мають різні витоки та наслідки. Поряд з тим, загальна риса яка їх об'єднує це негативні наслідки вплив на всі без виключення сфери життя країни.

За умов стрімкого нарощення витрат пов'язаних з веденням бойових дій, загальною тенденцією країн, які перебувають у стані військового конфлікту є наявність хронічно дефіцитного державного бюджету, що призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування, як внутрішніх, так і зовнішніх. Попри те, що внутрішні запозичення традиційно є більш дешевими, через менший відсоток, здебільшого їх обсяги недостатні для того, щоб забезпечити надвеликі обсяги витрат бюджету. Саме тому, у переважній більшості країн в яких наявним є військовий конфлікт основний акцент запозичень переноситься із внутрішнього, на зовнішній сегмент ринку запозичень. Причому, такі запозичення можуть здійснюватися як на двосторонній основі між країнами, так і на рівні міжнародних фінансових інститутів.

Розгортання військових дій у країні може реалізовуватись у 3-х випадках: якщо сама країна є агресором; якщо вона потерпає від зовнішньої агресії; в середині країни виникають непереможні суперечки, які призводять до військово протистояння. Щодо останнього випадку, то причинами такого протистояння зокрема можуть бути: прагнення частин країни до сепаратизму, у тому числі, за підтримки сусідніх або інших держав; політичні протистояння; релігійні протиріччя; поширення впливу терористичні угруповань, тощо. Задля розуміння особливостей здійснення державних запозичень окремими країнами у яких розгортався військовий конфлікт, розглянемо досвід деяких з них.

Прикладом того, коли країна перетворилась на агресора є Ірано-Іракська війна 1980-1988 рр. Саме Ірак у 1980 р. здійснив вторгнення на територію Ірану, після чого, розпочалась затяжна і виснажлива війна, у результаті якої, жодна зі сторін не одержала перемогу, а за умовами мирного договору території повернулись у довоєнний стан. У підсумку, обидві сторони зазнали економічних збитків, які оцінюються у розмірі 350 млрд. дол. США, та втратили більше мільйона осіб.

За вісім років, Ірак, який на початок війни взагалі не мав зовнішніх запозичень, а розміри іноземних резервів складала 35 млрд. дол. США стрімко накопичив надвеликі обсяги зовнішнього боргу. Це було пов'язано зі зростанням розмірів військових витрат. За оцінками

експертів, лише на закупівлю озброєння у період 1980-1989 рр. Ірак витратив 54,7 млрд. дол. США [1, с.32].

Після закінчення війни, у Іраку гостро постала проблема погашення короткострокових кредитів, розмір яких за оцінками експертів, коливався у межах 35-45 млрд. дол. США. Такі кредити були залучені за надвисокими відсотковими ставками, що у цілому і призвело до стрімких темпів накопичення заборгованості.

Зовнішній борг Іраку складався з кредитів наданих західними країнами, як військової допомоги, фінансування розвитку і експортних гарантій. Ця допомога загалом оцінювалась у розмірі 35 млрд. дол. США. Колишній Радянський Союз і Росія також надавали Іраку кредити через Паризький клуб протягом 1980-х і 1990-х рр. для розробки і виробництва військових програм [2].

Держави Перської затоки, такі як Саудівська Аравія, Кувейт і Об'єднані Арабські Емірати, надали додатково 30-40 млрд. дол. США для фінансування боротьби з Іраном. Держави Перської затоки вважали надану фінансову підтримку позикою, натомість Ірак розглядав її як безкоштовну допомогу у боротьбі з поширенням радикального іранського фундаменталізму [3]. Загалом, це протиріччя стало основною передумовою подальшої агресії Іраку щодо Кувейту, яка розпочалась практично після завершення Ірано-Іракської війни – у 1990 р [4]. Поряд з тим, після втручання сил коаліції, Кувейт було звільнено від іракських військ. Таким чином, Ірак зазнав нових економічних і фінансових втрат, а нарощення розмірів державного боргу тривало надалі (див. таблицю 1).

Таблиця 1. Розмір ідентифіковано¹ боргу Іраку під час військового конфлікту (у млн. дол. США)

	1980	1985	1990
Довгостроковий борг	2491	8510	14301
Короткостроковий борг		4329	8544
Борг загалом	2491	12839	22846
Загалом обслуговування боргу	1116	2143	1347
Виплати	2391	3471	-1363
Чисті потоки	552	1972	-1964
Чисті трансферти		1328	-2711

Джерело. Складено за [5; с.18]

У результаті військового вторгнення у Кувейт, на Ірак, окрім боргів накопичених протягом 1980-х рр. під час Ірано-Іракської війни також було покладено і компенсацію за військові дії протягом 1990-1991 рр. Вирішення проблеми зовнішнього боргу Іраку перейшло з суто національного, на міжнародний рівень. Для цього, відповідно до резолюції Ради безпеки ООН № 687 було створено Компенсаційну комісію Організації Об'єднаних Націй (ККООН). До юрисдикції цього органу належало збір та обробка матеріалів, претензій, пов'язаних з компенсацією збитків завданих Іраком Кувейту [6].

Поряд з тим, враховуючи вкрай складний гуманітарний стан населення Іраку, ООН було розроблено, а після підписання Меморандуму про взаєморозуміння, з грудня 1996 р., запроваджено програму «Нафта в обмін на продовольство». На початкових етапах здійснення програми, Іраку було дозволено продавати нафту на суму 2 млрд. дол. США кожні шість місяців, і передбачено, що 2/3 цієї суми використовуватимуться для задоволення гуманітарних потреб Іраку. У 1998 р. ліміт на рівень експорту іракської нафти в рамках цієї програми було підвищено до 5,26 млрд. дол. США кожні шість місяців, при цьому 2/3 надходжень від продажу нафти призначалися для задоволення гуманітарних потреб іракського народу. У грудні 1999 р. Рада Безпеки відмовилась від верхньої

¹ Ідентифікований Організація економічного співробітництва та розвитку борг Іраку

межі для експорту іракської нафти в рамках цієї програми. Загалом, програма «Нафта в обмін на продовольство» успішно завершилась у 2003 р [7].

До ККООН у загальному підсумку було подано близько 2,7 млн. претензій на суму 352,5 млрд. дол. США. ККООН завершила розгляд претензій в 2005 р., а загальна сума присудженої компенсації для 1,5 млн. заявників склала 52,4 млрд. дол. США. На сьогоднішній день ККООН виплатила компенсацію у розмірі близько 48,1 млрд. дол. США. Залишається лише одна претензія, яка не була повністю оплачена. По ній залишок становить близько 4,3 млрд. дол. США. Ця претензія стосується втрат виробництва і продажу в результаті збитків, завданих активам Кувейту на нафтових родовищах [6].

На початку роботи ККООН було встановлено, що 30 % від продажу нафти Іраком використовуватимуться для урегулювання претензій та компенсацій. Поступово, даний відсоток знижувався. Станом на 2018 р. він становив 0,5%, проте, у 2019 р. дещо зріс – до 1,5 %. З початку 2020 р. ця сума збільшиться до 3 % і залишиться на даному рівні допоки компенсація не буде виплачена остаточно [8].

Застосований до Іраку механізм зниження заборгованості загалом можна вважати ефективним [9]. Таким чином, досвід боргової політики Іраку, як країни яка двічі за проаналізований період виступала у ролі агресора свідчить про те, що військовий конфлікт, для будь-якої держави, навіть тієї, яка на момент його розгортання є фінансова стійкою, безпосередньо призводить до стрімкого нарощення зовнішньої заборгованості. Поряд з тим, у випадку Іраку, досить дієвими виявились механізми, розроблені і реалізовані на міжнародному рівні. Також, слід відмітити наявність у країни нафти, які є цінним ресурсом, і відіграла вирішальну роль у спроможності Іраку хоча й не повністю нівелювати, проте значно зменшити борговий тягар країни.

Якщо Ірак був країною-агресором, то Іран, відповідно країною, яка зазнала зовнішньої агресії. Наслідки війни, як і для Іраку, були суттєвими: великі фінансові, економічні та демографічні втрати. Надвисокі військові витрати призвели до необхідності здійснення значних обсягів запозичень (рис. 1.).

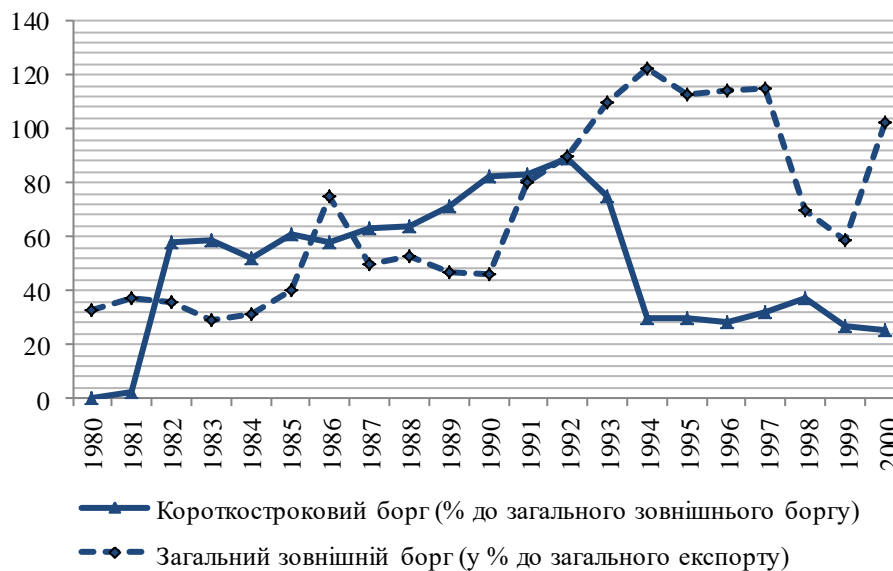

Рис. 1. Динаміка зміни розмірів короткострокового боргу та загального зовнішнього боргу Ірану протягом 1980-2000 рр. (у %) [10, с.30]

Як видно з рис. 1, стрімке зростання обсягів заборгованості було пов'язане саме з розгортанням військових дій, спричинених агресією Іраку. Таким чином, станом на 1991 р., зовнішній борг Ірану оцінювався в 23 млрд. дол. США. Даний обсяг боргу хоч і був суттєвим, проте значно меншим ніж у Іраку. Це, а також те що Іран є однією з основних країн-експортерів нафти, призвело до того, що протягом наступного десятиріччя Іран виплатив основну частину боргу, яка накопичилась під час війни. Станом на 2001 р., державний борг

скоротився до 7,8 млрд. дол. США. Отже, можна констатувати, що Іран, на відміну від Іраку, відносно швидко поборов наслідки спричинені військовими діями.

Починаючи з кінця ХХ-го століття, військові конфлікти зазнали значних перетворень, не лише за змістом, але й за формою. На тепер, більшість війн що тривають, носять гібридний характер. Щодо Азійських країн, то участь у внутрішньодержавних військових конфліктах радикально налаштованих терористичних організацій, виводить їх на принципово інший, міжнародний рівень.

Однією з країн, де військові дії тривають до тепер є Сирія. Незважаючи на те, що витoki військового конфлікту мали політичну складову, а сама війна, за змістом є громадянської, загалом вона є набагато складнішою і багатограннішою. У даному військовому конфлікті, одночасно з іншими аспектами, присутня і релігійна складова, яка, у свою чергу, обумовлює опосередковану (здебільшого матеріалу) участь інших країн у ньому [11].

Відміною рисою сирійського військового конфлікту є те, що через його політичну складову, країна, практично залишилась без можливості отримувати міжнародну фінансову підтримку. Це пов'язано з санкціями, які було накладено розвиненими країнами через позицію керівної верхівки Сирії. У підсумку, закономірно, що розгортання військових дій призвело до зростання витрат державного бюджету. Також поглибив дану кризу стрімкий відплив капіталу з країни, що супроводжувалось практично нульовими інвестиціями. Все це у результаті стало причиною накопичення значного обсягу державного боргу. І хоча на початку війни (у 2011 р.) у його структурі переважала внутрішня складова, станом на 2014 р. вона практично зрівнялась із зовнішньою (рис. 2), при цьому, загальний обсяг боргу по відношенню до ВВП сягнув 147%.

Рис. 2. Динаміка державного боргу Сирії до ВВП протягом 2010-2014 рр. (у %) [13, с. 31]

Однією з небагатьох країн яка надає кредити Сирії є Іран. Так, з періоду відкриття кредитної лінії, Іран надав Сирії фінансування у розмірі: 1,9 млрд. дол. США у 2013 р.; 3 млрд. дол. США у 2014 р.; 0,97 млрд. дол. у 2015 р. Загалом, станом на 2018 р. борг Сирії перед Іраном становив 35 млрд. дол. США [13, с. 14]. Поряд з тим, військовий конфлікт в країні ще триває, а тому, яким буде загальний державний борг по його закінченню неможливо прогнозувати.

За експертними висновками Економічної і соціальної комісії ООН щодо Західної Азії, загальні витрати на відновлення інфраструктури Сирії вже на тепер сягають 350 млрд. дол. США, які, зруйнована військовим конфліктом країна, не зможе покрити самостійно. Таким чином, можна очікувати, що у будь-якому випадку, боргова криза у Сирії буде лише посилюватись, а її наслідки країна відчуватиме ще десятиріччя потому, навіть за умов остаточного припинення військових дій [14].

Гібридний характер носить також військовий конфлікт, який розпочався і до тепер триває в Україні. Військові дії проти України розгорнула Росія, анексувавши на початку 2014 р. півострів Крим. У тому ж році, розпочалась гібридна війна на Сході країни, з використанням важкого озброєння і широкомасштабними військовими діями.

Безперечним фактом є те, що передумовами військового конфлікту були політичні чинники, які призвели до значних дисбалансів у фінансовій та економічній сфері. Економічна криза, яка розпочалась з 2014 р. і була спричинена розгортанням військових дій, мала негативний вплив практично на всі галузі економіки та фінансового сектора. Так, реальний ВВП у 2014 р. по відношенню до 2013 р. скоротився на 2,56%, індекс споживчих цін у 2014 р., по відношенню до грудня попереднього, 2013 р., склав 124,9%, а у 2015 р. взагалі сягнув 143,3% [15]. Міжнародні резерви знизились до мінімального за останні роки рівня і у лютому 2015 р. склали всього 5625,31 млн. дол. США, що починаючи з 2003 р. стало найнижчим показником [16].

На тлі анексії частин території, стрімкого зростання військових витрат, економічної та фінансової кризи закономірно поглибилась проблема недостатніх надходжень коштів до державного бюджету. Всі ці фактори призвели до необхідності здійснення державних запозичень, у результаті чого, почав накопичуватись державний борг. Динаміка змін розміру державного та гарантованого державного боргу України протягом 2014-2018 рр. наведена у Таблиці 2.

Таблиця 2. Динаміка державного та гарантованого державного боргу України протягом 2014-2018 рр. (за ознакою умовності), у млрд. дол. США

	2014	2015	2016	2017	2018
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	69,81	65,49	70,97	76,31	78,32
<i>1. Державний борг</i>	60,06	55,58	60,71	65,33	67,19
Внутрішній борг	29,24	21,17	24,66	26,84	27,49
Зовнішній борг	30,82	34,41	36,05	38,49	39,71
<i>2.Гарантований державою борг</i>	9,75	9,91	10,26	10,97	11,13
Внутрішній борг	1,77	0,89	0,70	0,47	0,37
Зовнішній борг	7,99	9,02	9,56	10,50	10,76

Джерело. Складено за даними [18]

Як видно з наведеної Таблиці 2., починаючи з 2014 р. розміри державного та гарантованого державного боргу України зросли на 12,2%, при цьому, у структурі державного боргу, розміри внутрішнього боргу навіть знизились. Станом на 2018 р. загальний розмір державного та гарантованого боргу в Україні по відношенню до ВВП сягнув 76,1%.

Щодо зовнішнього державного боргу, то починаючи з 2014 р., його розмір зріс на 28,8%, тобто практично на третину, що загалом є вкрай негативним явищем. Також слід відмітити, що станом на 2018 р. частка зовнішнього державного боргу до ВВП склала 45%. У структурі зовнішнього боргу переважає заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку, на яку у 2018 р. припадало 56,6%.

Значні обсяги запозичень, починаючи з 2014 р. були надані міжнародними організаціями, насамперед Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Міжнародним Валютним Фондом, а також Європейським Співтовариством. Станом на 2018 р. загальний обсяг заборгованості перед цими кредиторами становив 12,12 млрд. дол. США.

Щодо заборгованості перед певними країнами, то протягом останніх 5 років тенденції залишаються сталими. Причому, характерним є те, що Україна має заборгованість перед країною-агресором – Росією, яка є незмінною протягом останніх років.

Таблиця 3. Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій та органів управління іноземних держав протягом 2014-2018 рр. (у млрд. дол. США)

	2014	2015	2016	2017	2018
Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій					
Європейське Співтовариство	1,66	2,4	2,31	3,35	3,79
Європейський банк реконструкції та розвитку	0,6	0,6	0,59	0,64	0,57
Європейський Інвестиційний Банк	0,5	0,5	0,53	0,69	0,68
Міжнародний банк реконструкції та розвитку	4,33	5,2	5,06	4,91	4,88
Міжнародний Валютний Фонд	3,65	5,34	5,18	4,91	3,45
Фонд чистих технологій (МБРР)	0,0005	0,0008	0,0025	0,01	0,01
<i>Загалом</i>	<i>10,7</i>	<i>14,04</i>	<i>13,68</i>	<i>14,52</i>	<i>13,39</i>
Заборгованість за позиками, одержаними від органів управління іноземних держав					
Канадська експортна агенція	0,17	0,3	0,30	0,32	0,29
Німеччина	0,085	0,23	0,22	0,27	0,26
Росія	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61
США	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Японія	0,24	0,23	0,55	0,56	0,57
<i>Загалом</i>	<i>1,04</i>	<i>1,4</i>	<i>1,68</i>	<i>1,76</i>	<i>1,73</i>

Джерело. Складено за даними [17]

Наведені у Таблиця 2 та 3 показники свідчать про критичний стан заборгованості України, адже її обсяги значно перевищують критичний 60% рівень по відношенню до ВВП. Враховуючи те, що військовий конфлікт на Сході все ще залишається невирішеним, можна очікувати подальшого зростання обсягів зовнішнього державного боргу. Поряд з тим, на відміну від розглянутих азійських країн, в Україні відсутня нафта, а тому, з великою ймовірністю можна прогнозувати, що повернення залучених протягом останніх 5 років коштів, можливе лише за умов повного завершення військового конфлікту та стрімкого зростання економіки. Для цього, нашу думку, мають бути вжиті радикальні заходи спрямовані на структурну перебудову економіки, зокрема:

- створення умов (регуляторних, законодавчих, податкових) для модернізації та переоснащення основних експортоорієнтованих галузей економіки: металургійної, хімічної, машинобудівної та агропромислового сектору;

- стимулювання розширення кількості галузей, які у перспективі можуть стати конкурентоспроможними по відношенню до імпортних товарів, що забезпечить підґрунтя для стимулювання внутрішнього попиту і, таким чином, зменшить обсяги імпортних товарів;

- подолання технологічного відставання у виробництві, шляхом запровадження різноманітних методів державної підтримки, що створить умови для застосування у промисловості інноваційних технологій та реалізації інноваційних проектів в різних галузях економіки;

- проведення приватизації державної власності у відповідності до державних пріоритетів та забезпечення недопущення переходу стратегічних активів країни під контроль іноземного капіталу;

- зменшення залежності від імпорту стратегічних ресурсів і товарів необхідних для функціонування вітчизняних підприємств.

Висновки. Проведене дослідження виявило, що зростання обсягів державного боргу загалом та зовнішнього зокрема, є закономірним наслідком зростання бюджетних витрат у країнах де відбуваються військові дії. Поряд з тим, слід відмітити, що процес подолання боргової кризи можливий лише за умов повного завершення військового протистояння. Досвід країн, які подолали боргові кризи свідчить про те, що даний процес є надзвичайно тривалим, а сама країна має акумулювати наявні у неї ресурси. Такі ресурси можуть різними: сировина, технології, розвиток людського ресурсу, тощо. Враховуючи зазначене, для України необхідним є повне завершення військового конфлікту та визначення його статусу, як завершеного (замороженого), лише за таких умов можливим є повноцінне відновлення функціонування економіки, її реформування та перетворення на високоефективну, що стане основою для подальшого зменшення обсягів боргового тягара у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jonathan E. Sanford. Iraq's Economy: Past, Present, Future. June 3, 2003: [Електронний ресурс] / Report for Congress. – Режим доступу: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a476247.pdf>
2. Iraq Economic Data (1989-2003). Apr 23, 2007: [Електронний ресурс] / The Central Intelligence Agency. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/about-cia>
3. Iraq: Use of Fund Resources – Request for Emergency Post-Conflict Assistance – Staff Report; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Iraq. September 2004: [Електронний ресурс] / IMF Country Report № 04/325. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2004/cr04325.pdf>
4. David Caron. The Reconstruction of Iraq: Dealing with Debt. 01.01.2004: [Електронний ресурс] / Berkeley Law Scholarship Repository. – Режим доступу: <https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1091&context=facpubs>
5. Ahmed M. Jiyad. An economy in a debt trap: Iraqi debt 1980-2020 Arab Studies Quarterly Vol. 23, No. 4 (Fall 2001), pp. 15-58. Режим доступу: https://www.jstor.org/stable/41858391?read-now=1&seq=4#page_scan_tab_contents
6. Who we are: [Електронний ресурс] / The United Nations Compensation Commission (UNCC). – Режим доступу: <https://uncc.ch/home>
7. About the Programme: [Електронний ресурс] / Office of the Iraq Programme Oil-for-Food. – Режим доступу: <http://www.un.org/Depts/oip/background/index.html>
8. United Nations compensation commission pays out us \$100 million. Press release. 18 January 2019: [Електронний ресурс] / The United Nations Compensation Commission (UNCC). – Режим доступу: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/documents/Press%20release%20-%20Payment%20of%2018%20January%202019.pdf>
9. Public Debt: [Електронний ресурс] / Ministry of Finance Republic of Iraq. – Режим доступу: <http://www.mof.gov.iq/obs/en/Pages/PDChart.aspx>
10. Hadi Salehi Esfahani, M. Hashem Pesaran. Iranian Economy in the Twentieth Century: A Global Perspective. March 2008: [Електронний ресурс] / Working Papers. – Режим доступу: <https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/229367/0815.pdf?sequence=2>
11. The Syrian catastrophe: socioeconomic monitoring report. First quarterly report (January – March 2013): [Електронний ресурс] / United Nations Relief and Works Agency (UNRWA). – Режим доступу: <https://www.unrwa.org/userfiles/2013071244355.pdf>
12. Alienation and Violence: Impact of Syria Crisis Report 2014. March 2015: [Електронний ресурс] / Syrian Centre for Policy Research (SCPR). – Режим доступу: https://www.unrwa.org/sites/default/files/alienation_and_violence_impact_of_the_syria_crisis_in_2014_eng.pdf
13. Jeanne Gobat, Kristina Kostial. Syria's Conflict Economy. June 2016: [Електронний ресурс] / IMF Working Papers. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp16123.pdf>
14. Aron Lund. Syria's Civil War Government Victory or Frozen Conflict? December 2018: [Електронний ресурс] / IMF Working Papers. – Режим доступу: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4640--SE>
15. Індекси споживчих цін на товари та послуги (до грудня попереднього року): [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ct/is_c/is_c_u/isc2019gr_u.html
16. Офіційні резервні активи : [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45272>
17. Державний та гарантований державою борг України: [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/borg/derzhavnyi-borh-ta-harantovanyi-derzhavoiu-borh>